

FAKULTETA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**EKOLOŠKO KMETOVANJE V OBMOČJU Z OMEJENIMI
DEJAVNIKI NA PRIMERU HRIBOVskega KMETIJSKEGA
GOSPODARSTVA**

MARTINA KNEZ

VELENJE, 2023

FAKULTETA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**EKOLOŠKO KMETOVANJE V OBMOČJU Z OMEJENIMI
DEJAVNIKI NA PRIMERU HRIBOVskega KMETIJSKEGA
GOSPODARSTVA**

MARTINA KNEZ

Varstvo okolja in ekotehnologije

Mentor: doc. dr. Natalija Špeh

Številka: 726-15/2021-2
Datum: 11. 7. 2022

Na podlagi Diplomskega reda izdajam naslednji

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

Študentka Visoke šole za varstvo okolja **Martina Knez** lahko izdela diplomsko delo z naslovom v slovenskem jeziku:

Ekološko kmetovanje v območju z omejenimi dejavniki na primeru hribovskega kmetijskega gospodarstva.

Naslov diplomskega dela v angleškem jeziku:

Organic farming in the area with limited factors, the case of a hill farm.

Mentorica: **doc. dr. Natalija Špeh.**

Diplomsko delo mora biti izdelano v skladu z Diplomskim redom VŠVO.

Pouk o pravnem sredstvu: zoper ta sklep je dovoljena pritožba na Senat VŠVO v roku 8 delovnih dni od prejema sklepa.

Prof. dr. Boštjan Pokorný
dekan

Visoka šola za varstvo okolja

Irg mladosti 7 | 3320 Velenje

t: 03 898 64 10 | f: 03 898 64 13 | e: info@vsvo.si

www.vsvo.si

Izjava o avtorstvu

Podpisana **Martina Knez**, z vpisno številko **34180007**, študentka dodiplomskega študijskega programa Varstvo okolja in ekotehnologije, sem avtorica diplomskega dela z naslovom **Ekološko kmetovanje v območju z omejenimi dejavniki na primeru hribovskega kmetijskega gospodarstva**, ki sem ga izdelala pod mentorstvom doc. dr. Natalije Špeh.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo moje avtorsko delo, torej rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- da oddano delo ni bilo predloženo za pridobitev drugih strokovnih nazivov v Sloveniji ali tujini;
- da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili FVO;
- da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu z navodili FVO;
- se zavedam, da je plagiatorstvo kaznivo dejanje;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in moj status na FVO;
- je diplomsko delo jezikovno korektno in da je delo lektorirala Katja Bergles;
- da dovoljujem objavo diplomskega dela v elektronski obliki na spletni strani FVO;
- da sta tiskana in elektronska verzija oddanega dela identični.

V Velenju, dne _____

Podpis avtorice _____

ZAHVALA

Zahvaljujem se doc. dr. Nataliji Špeh za vso podporo, nasvete in strokovno pomoč pri pisanju diplomskega dela. Zahvaljujem se družini, partnerju, prijateljem za podporo, pomoč in za vzpodbudne besede. Hvala nosilcu kmetije Urlep, ki je sodeloval pri mojem diplomskem delu.

IZVLEČEK

V diplomskem delu smo na začetku predstavili ekološko kmetijstvo kot obliko kmetovanja. V nadaljevanju smo zbrali podatke o ekološkem kmetijstvu (EK) v Evropski uniji (EU) in Sloveniji in jih primerjali. V EU z največ ekološkimi kmetijami prevladuje Italija, najmanj jih ima Luksemburg. Predstavili smo postopek za pridobitev ekološkega certifikata. Opisali smo obdobje preusmeritve v EK ter kakšni so pogoji za ohranitev certifikata. V nadaljevanju diplomskega dela smo raziskali, kakšna je kontrola in nadzor nad ekološko pridelavo, katere nadzorne organizacije so pomembne. Prikazali smo zahteve, ki jih mora kandidat upoštevati. Ekološke pridelke je potrebno označevati z označbami, kot so nacionalni znak »ekološki«, uradni znak EU, znak BIO in BIODAR. Opisali smo tudi težave pri ekološki pridelavi. Predstavili smo kmetijska gospodarstva na območjih z omejenimi dejavnostmi (OMD) in jih razdelili v tri skupine: gorska območja, druga območja z naravnimi omejitvami in območja s posebnimi omejitvami. Poiskali smo podatke o OMD v kmetijstvu in jih prikazali s tabelo. Zbrali smo podatke tudi o stanju števila gospodarstev v hribovitem območju po višinskih pasovih. V Sloveniji OMD pokrivajo 85 % celotnega površja (70 % gorska območja, 10 % območja s posebnimi omejitvami in 4 % območja z naravnimi omejitvami). Nadmorska višina in nagib sta glavna omejujoča faktorja v kmetijstvu. Največ EK se nahaja v višinskem pasu 200–299 m (17 %), najmanj v 900–999 m (7 %). Predstavili smo gibanje števila ekoloških kmetijskih gospodarstev (EKMG) v statističnih regijah. V zaključnem delu diplomskega dela smo odšli na teren in izvedli intervju na ekološki hribovski kmetiji na OMD. Opisali smo, kako se soočajo z ovirami v ekološkem kmetovanju in kako se prilagajajo omejenim dejavnikom.

KLJUČNE BESEDE: ekološko kmetijstvo, ekološki certifikat, hribovska kmetija, območje z omejenimi dejavniki, Savinjska statistična regija.

ABSTRACT

In this bachelor's thesis, we initially present organic farming as a form of agriculture. We collected data on organic farming within the European Union and Slovenia and compared them. Italy has the biggest number of organic farms in the EU and Luxembourg has the least of them. We present the procedure for obtaining the certificate of an organic farm. We describe the conversion procedure for becoming an organic farm and the conditions for keeping the aforementioned certificate. In the next part of the thesis, we explore the monitoring and supervision of organic production and which monitoring organisations are important. We present the requirements which a candidate for an organic farm has to comply with. Organic produce must be labelled with labels such as the national organic label, the official EU organic label, the BIO label and the BIODAR label. We also describe some difficulties which occur with organic production. We present agricultural holdings in less favoured areas and divide them into three groups: mountain areas, other areas with natural constraints and areas with special constraints. We looked for data on less favoured areas in agriculture and present them in a table. We also collected data on the number of agricultural holdings in the mountainous area by elevation zones. In Slovenia, less favoured areas comprise 85% of the total area (70% mountain areas, 10% areas with special constraints and 4% areas with natural constraints). Altitude and slope are the main limiting factors in agriculture. Most of the organic farms are located in the 200-299 m elevation zone (17%), the least in the 900-999 m elevation zone (7%). We present the trends in the number of organic agricultural holdings per statistical regions. For the final part of the thesis, we conducted a survey at an organic mountain farm in a less favoured area. We describe what obstacles they face as organic farmers and how they adapt to those constraints.

KEYWORDS: organic farming, organic certification, mountain farm, less favoured area, the Savinja statistical region.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	1
1.1. Opis področja in opredelitev problema	1
1.2. Cilji in namen diplomskega dela	2
1.3. Delovni hipotezi	2
1.4. Metode dela	2
2. EKOLOŠKO KMETIJSTVO	3
2.1. Ekološko kmetijstvo v EU	3
2.2. Ekološko kmetijstvo v Sloveniji	4
2.3. Ekološki certifikat	5
2.4. Obdobje preusmeritve	6
2.5. Kontrola ekoloških kmetij	7
2.6. Zahteve v ekološkem kmetijstvu	7
2.7. Ekološko označevanje živil	9
2.7.1. Zaščitni znaki	9
2.8. Težave pri ekološki pridelavi	12
3. OBMOČJE Z OMEJENIMI DEJAVNIKI ZA KMETIJSTVO (OMD)	13
3.1. Opredelitev OMD	13
3.2. Gorsko območje	13
3.3. Območje z naravnimi omejitvami	14
3.4. Območje s posebnimi omejitvami	15
3.5. Območje z okoljskimi omejitvami	16
4. REZULTATI	17
4.1. Ekološko kmetijstvo v EU	17
4.2. Ekološko kmetijstvo v Sloveniji	18
4.3. Razporeditev kmetijskih gospodarstev po višinskih pasovih v Sloveniji	20
4.5. Gibanje števila kmetij v Sloveniji v OMD	21
4.6. Območje raziskave	22
4.6.1. Savinjska statistična regija (SSR)	22
4.6.2. EKMG v Sloveniji po statističnih regijah	23
4.7. Raziskava z metodo intervjuja in terensko delo	24
4.7.1. Predstavitev ekološke kmetije Urlep v območju OMD	24
4.7.2. Pridelava hrane na EK Urlep	25
5. RAZPRAVA IN SKLEP	28
6. POVZETEK	30
7. SUMMARY	31
8. VIRI IN LITERATURA	32

9. PRILOGA 1.....	36
-------------------	----

KAZALO SLIK

Slika 1: Uradni znak EU	9
Slika 2: Nacionalni zaščitni znak ekološki	10
Slika 3: Znak BIO	10
Slika 4: Znak BIODAR	11
Slika 5: Znak EKODAR	11
Slika 6: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)	15
Slika 8: Delež površin z ekološkim kmetovanjem v Sloveniji	19
Slika 9: Višinska kmetija na 900 m nadmorske višine	20
Slika 11: Savinjska statistična regija in naše območje preučevanja.....	22
Slika 12: Natančen prikaz preučevane EKMG.....	22
Slika 13: Prikaz rabe tal na hriboviti ekološki kmetiji Urlep	24
Slika 14: Ekološki izdelki EKODAR	25
Slika 15: Biki na EKMG Urlep.....	26
Slika 16: Zunanja reja na EKMG Urlep.....	27

KAZALO PREGLEDNIC

Tabela 1: Število ekoloških gospodarstev v EU leta 2000 in leta 2020	17
Tabela 2: Gibanje števila EKMG v Sloveniji	18
Tabela 4: Višinska razporeditev ekoloških kmetij podana v deležu v Sloveniji.....	20
Tabela 5: Število KMG v OMD za kmetijsko dejavnost in kmetijska KZU: hribovska in gorska območja, druga območja z omejenimi dejavniki	21
Tabela 6: KMG v območjih z okoljskimi omejitvami	21
Tabela 7: Število EKMG v Sloveniji po statističnih regijah leta 2000 in 2010.	23

KAZALO ENAČB

Enačba 1: Indeks EKMG v EU	17
Enačba 2: Indeks EKMG v Sloveniji	18
Enačba 3: Indeks ekoloških gospodarstev v preusmeritvi	19
Enačba 4: Indeks KMG v OMD	21
Enačba 5: Indeks EKMG po statističnih regijah.....	23

KAZALO GRAFOV:

Graf 1:Število ekoloških kmetijskih gospodarstev v preusmeritvi v Sloveniji	19
Graf 2: Število ekoloških kmetijskih gospodarstev v območju z omejeno dejavnostjo.....	29

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Vprašalnik za intervju za lastnika Ekološke kmetije Urlep.	36
--	----

SEZNAM KRATIC

EK – Ekološko kmetijstvo

EKMG – Ekološko kmetijsko gospodarstvo

EU – Evropska unija

FFS – Fitofarmacevtska sredstva

GSO – Gensko spremenjeni organizmi

KMG – Kmetijsko gospodarstvo

KZU – Kmetijska zemljišča v uporabi

OMD – Območja z omejenimi dejavniki

RASR – Razvojna agencije Savinjske regije

RS – Republika Slovenija

SSR – Savinjska statistična regija

VVO – Vodovarstvena območja

1. UVOD

1.1. Opis področja in opredelitev problema

Vse vidnejše so posledice intenzivnega kmetijstva, kot so erozija, poslabšanje rodovitnosti tal, onesnaževanje podtalnice, izumiranje nekaterih vrst rastlin, kopičenje strupenih snovi v rastlinah, živali in človeku. Vse večje so zahteve po zmanjšanju negativnih vplivov na okolje. Kot alternativa intenzivnemu kmetijstvu pa je ekološko kmetovanje, ki se stalno spodbuja. Ekološko kmetijstvo je oblika kmetovanja, pri katerem se celostno dopolnjujeta rastlinska pridelava in reja živali ter s tem sledenje naravnim metodam in kroženju snovi v naravi (Ministrstvo za naravne vire in prostor, 2022).

Glavni cilji so:

- varovanje in ohranjanje naravnih virov,
- dobrobit živali,
- pridelava zdravih živil,
- trajnostni razvoj podeželja.

Ta način kmetovanja je poleg večjih kmetovalcev primeren tudi za vrtničarje. Pri kmetovanju na ekološki način je potrebno pridelovanje:

- brez uporabe topnih mineralnih gnojil,
- uporabljajo se naravne metode zatiranja bolezni, škodljivcev, plevelov,
- reja živali mora potekati v sistemih živalim prijazne reje, z obilo gibanja na prostem in na osnovi ekološke krme,
- zagotovitev neuporabe gensko spremenjenih organizmov (GSO).

Če se konvencionalna kmetija želi preusmeriti v ekološko kmetijo, je prehod postopen. Celotno kmetijsko gospodarstvo in zemljišče je treba pripraviti na ekološko pridelavo, ta postopek traja okoli 2–3 leta. Treba je pridobiti ekološki certifikat, ki ga izda pooblaščen certifikacijski organ. Ekološke kmetije so podvržene kontrolnim pregledom najmanj enkrat letno. Vse več je povpraševanja po ekoloških izdelkih. Vendar ekološko kmetijstvo zahteva veliko ročnega truda in ima manjši donos kmetijskih zemljišč, posledično je hrana dražja (Inštitut KON-CERT, 2021).

Kmetije v OMD imajo zaradi naravnih ali drugih omejitev zahtevnejšo proizvodnjo in manjše prihodke. Razdelimo jih na gorska območja, druga območja z naravnimi omejitvami in na območja s posebnimi omejitvami. Pri gorskih območjih sta glavni težavi nadmorska višina in naklon kmetijskih zemljišč, zato je mehanizacija dražja, več je ročnega dela, skrajšana je rastna doba. Pri območjih z drugimi naravnimi omejitvami so največje težave podnebne spremembe, dostopnost, kamnitost, vlaga. Pri območjih s posebnimi omejitvami pa poplave, močne burje, kraški pojavi (SKP, 2014).

Ekološko kmetijstvo zahteva pogum, znanje, izkušnje in stalno izobraževanje. Za te kmete v Sloveniji obstajajo ukrepi izravnalnih plačil, ki se financirajo iz proračuna RS in iz sredstev Evropskega kmetijskega sklada. Namen teh ukrepov sta pomoč in spodbuda kmetijam (Ministrstvo za naravne vire in prostor, 2022).

1.2. Cilji in namen diplomskega dela

Namen diplomske naloge je predstaviti ekološko kmetijstvo v Sloveniji, ga primerjati v okviru EU ter med statističnimi regijami, predstaviti ekološki certifikat ter pogoje za pridobitev in ohranitev certifikata skupaj z omejitvami ekološkega kmetovanja, predstaviti gibanje števila EKMG z omejeno dejavnostjo na hribovskem območju in na primeru EKMG predstaviti pogoje, ovire in zahteve kmetije, ki prideluje na OMD.

Cilji diplomskega dela so:

- predstaviti stanje ekološkega kmetijstva v Sloveniji ter ga primerjati v okviru EU ter med statističnimi regijami,
- predstaviti ekološki certifikat kot obvezen pogoj za EK,
- preučiti stanje števila EKMG z omejeno dejavnostjo v hribovskem območju,
- na primeru ekološke hribovske kmetije z OMD raziskati pogoje, ovire in zahteve za EK.

1.3. Delovni hipotezi

1. Število kmetij, ki so na območju z omejeno kmetijsko dejavnostjo v Sloveniji, upada.
2. Površina kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) na preučevani kmetiji ostaja nespremenjena.

1.4. Metode dela

Diplomska naloga je sestavljena iz teoretičnega dela in predstavitve praktičnega primera, v katerega je vključena hribovska ekološka kmetija Urlep. Najprej smo pregledali tujo in domačo literaturo. Z opisno metodo smo predstavili ekološko kmetijstvo, pogoje za pridobitev ustreznega certifikata, potek kontrole in zahteve. Potem smo pojasnili pojem OMD-območja z omejeno kmetijsko dejavnostjo, opisali značilnosti in vrste. Uporabili smo javno dostopne podatke o ekoloških gospodarstvih, ki smo jih pridobili na Statističnem uradu RS. Podatke smo na nivoju EU in Slovenije prikazali po statističnih regijah. Izračunali smo indeks gibanja števila kmečkih gospodarstev v OMD. Opravili smo intervju (po vzoru Jeseničnik, 2018; Priloga 1) z nosilcem dejavnosti na kmetiji Urlep, kjer smo z vidika ekološkega kmetovanja v OMD zbrali podatke o ekološki kmetiji in pogojih dela na EK. Med obiskom smo si kmetijo ogledali in se pogovorili z lastnikom kmetije. Pridobljene podatke smo na koncu predstavili.

2. EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Ekološko kmetijstvo je oblika kmetovanja, ki jo lahko opredelimo kot okolju in človeku najbolj prijazno kmetijsko prakso. Govorimo o trajnostni obliki kmetovanja, ki v postopkih pridelave hrane temelji na ravnovesju v sistemu tla-rastline-človek in sklenjenem kroženju hranil v njem. Strmi k ohranjanju raznolikosti in omogoča dolgoročno rabo naravnih virov (Bavec in Lampič, 2012).

Ekološki pridelki imajo najvišjo kakovost in visoko vsebnost hranilnih snovi. Pridelani so brez uporabe lahkotopnih mineralnih gnojil, kemično sintetiziranih fitofarmacevtskih sredstev, gensko spremenjenih organizmov, ionizirajočega sevanja. Pri ekološki pridelavi se uporabljajo naravne metode zatiranja škodljivcev in bolezni. Povpraševanje po ekoloških pridelkih narašča, ker se ljudje vse bolj zavedajo prednosti ekološke pridelave. (Rode in Jagodic, 2019).

Cilji in načela ekološkega kmetovanja so:

- ohranjanje in izboljšanje življenja v prsti,
- prispevanje k visoki ravni biotske raznovrstnosti,
- zmanjšanje uporabe neobnovljivih virov,
- kompostiranje, recikliranje odpadkov in stranskih proizvodov rastlinskega ter živalskega izvora,
- nadaljnja uporaba surovin,
- skrb za visoko raven dobrega počutja živali,
- zdravje živali s spodbujanjem naravne imunološke zaščite ter izborom primernih pasem,
- zdravje rastlin s preventivnimi ukrepi, kot so izbor ustreznih vrst in sort, odpornih proti škodljivcem in boleznim,
- ustrezno kolobarjenje,
- brez uporabe GSO,
- čim manjša obremenitev okolja.

Pravila ekološkega kmetovanja vse bolj spodbujajo visok standard dobrega počutja živali. Od kmetov zahtevajo, da izpolnjujejo posebne vedenjske potrebe živali (Kropivšek, 2012).

Predpisi EU o ekološkem kmetovanju so zasnovani tako, da zagotavljajo jasna pravila za proizvodnjo ekoloških proizvodov po vsej EU. To naj bi zadovoljilo povpraševanje potrošnikov po zanesljivih ekoloških izdelkih, hkrati pa zagotovilo pravičen trg za proizvajalce, razdeljevalce in tržnike (MKGP, 2020).

Kot stalni stroški se pri EK upoštevajo stroški kontrole, stroški analiz živil in administrativni stroški (PRP 2007–2013, 2013).

2.1. Ekološko kmetijstvo v EU

Ekološko kmetijstvo se je v Evropi začelo razvijati v 20. letih prejšnjega stoletja. Dokončno se je oblikovalo v šestdesetih in sedemdesetih letih, ko se je zaradi povpraševanja po ekoloških pridelkih razvila potreba po standardizaciji in nadzoru. Potem pa je leta 1972 to gibanje prerastlo v svetovno z ustanovitvijo Mednarodne zveze za ekološko kmetijstvo (IFOAM). To je evropska krovna organizacija za ekološko kmetijstvo in pridelavo hrane. Leta 1982 je izdalo prve temeljne standarde za ekološko kmetijstvo in pridelavo živil (Organics Europe, 2019).

2.2. Ekološko kmetijstvo v Sloveniji

Sodobno kmetovanje se je v Sloveniji začelo izvajati v poznih osemdesetih in zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Najprej so imetniki vrtnih parcel začeli gibanje za ekološko vrtnarjenje. Leta 1991 so ljudje, ki jih je zanimalo biodinamično kmetovanje, ustanovili klub. Leta 1992 pa so ustanovili društvo AJDA, ki se je zavzemalo za uveljavitev biodinamičnega kmetovanja. Sodelovalo je zelo malo kmetov, večina njihovih članov je bila imetnikov vrtnih parcel. Njihove dejavnosti so pomembno prispevale k razvoju ekološkega kmetovanja. Leta 1997 je bilo ustanovljeno Združenje ekoloških kmetov Slovenije (S.O.F.A.). To je bilo prvo nacionalno združenje pionirskih ekoloških proizvodov, ki so proizvode pridelovali za trg in jih je zanimal razvoj sistema certificiranja. Sprejeli so standarde ekološkega kmetijstva Slovenije, ki jih je pripravila nevladna organizacija (NVO) Inštitut za trajnostni razvoj (ISD). Pripravljeni so bili v skladu z osnovnimi standardi IFOAM. Ustanovljeno je bilo še eno kmečko združenje v severovzhodni Sloveniji, ki je sprejelo enake standarde (Slabe, 2011).

Leta 1998 so bili v Sloveniji trije programi certificiranja:

1. Združenje S.O.F.A., ki je razvilo notranji nadzor in certificiranje s pomočjo avstrijskih strokovnjakov. Za kmetijske inšpektorje je bilo organizirano usposabljanje. Leta 1998 se je prijavilo 25 kmetij, 22 jih je dobilo certifikat,
2. Austria Bio Garantie, je certificirala 13 kmetij Združenja za ekološko kmetovanje v severovzhodni Sloveniji,
3. nemški biodinamični inšpektorji so certificirali 18 biodinamičnih kmetij.

Leta 1998 je bilo v Sloveniji s certifikatom 44 kmetij (9 kmetij ima certifikate več kontrolnih organizacij). Kmetijski zavod Maribor je istega leta s kontrolno organizacijo Austria Bio Garantie sklenil pogodbo o prevzemu nadzorne službe in načinu certificiranja za Slovenijo, ki je v skladu s kontrolnim sistemom EU. Kontrolo tako izvajajo slovenski kontrolorji, biodinamične kmetije pa so kontrolirali nemški. V Sloveniji je bilo leta 2000 kontroliranih 365 kmetij, leta 2003 pa še okoli 1300 (Slabe, 2011).

Najbolj pomembna je Zveza združenja ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS), ki združuje kar 8 zvez ekoloških kmetov. Je članica IFOAM-a – Mednarodne zveze gibanj za ekološko kmetijstvo in je razvila blagovno znamko BIODAR, ki temelji na standardih IFOAM, kar pomeni potrdilo za ekološke izdelke. Odigrala je veliko vlogo pri razvoju ekološkega kmetijstva in je sodelovala pri razvijanju politike na področju kmetijstva v Sloveniji (Slabe, 2011).

2.3. Ekološki certifikat

Ekološki certifikat je uradni dokument, ki potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo. Kmetijski pridelek je dovoljeno označevati z označbo "ekološki" in uporabiti določen znak, če je zanj izdan certifikat. Pri označevanju je, poleg uradne označitve in zaščitnega znaka, obvezna tudi uporaba evropskega logotipa (MKGP, 2021).

Certificiranje je preverjanje skladnosti procesov in proizvodov z veljavnimi predpisi in dokumenti, katerega rezultat je pisno potrdilo – certifikat (Inštitut KON-CERT, 2021).

Certifikat omogoča/potrjuje:

- zaupanje potrošnikov, ki iščejo naravno, ekološko pridelana živila,
- da gre za živila najvišje kakovosti, ki so polnega okusa in bogata s hranilnimi snovmi,
- da so živila pridelana na popolnoma naraven način z zelo strogimi predpisi,
- dodano vrednost blagovni znamki,
- povečano povpraševanje trgovskih verig in ekoloških trgovin po živilih,
- povečano povpraševanje po živilih (Inštitut KON-CERT, 2021).

Koraki certificiranja:

- seznanitev s postopkom certificiranja,
- določitev področja in obseg certificiranja,
- prijava v postopek certificiranja (kandidat lahko odda tudi elektronsko predprijavo),
- sklenitev pogodbe,
- izvedba kontrole na kmetijskem gospodarstvu,
- pogovor s kontrolorjem in dogovor o nadaljnjih ukrepih,
- pregled dokumentacije o kontroli in izdelava poročila,
- pridobitev potrdila oz. certifikata s strani certifikacijskega organa (Inštitut KON-CERT, 2021).

Ekološki certifikat je potrebno vsako leto pridobiti na novo. Ko so upoštevani vsi predpisi in določila, ki so določena za ekološko pridelavo, se po izvedeni kontroli prejme certifikat (Inštitut KON-CERT, 2021).

Certifikat je rezultat kontrole in certificiranja zapisnikov. Vsebuje naslednje podatke:

- naziv kontrolne organizacije,
- ime ali naziv pridelovalca,
- kontrolno številko kmetije,
- datum izvedene kontrole,
- predpise, po katerih je bila kmetija certificirana,
- status posameznih pridelkov in živil (iz preusmeritve, ekološki),
- čas veljavnosti certifikata,
- pogoje za ohranitev veljavnosti certifikata,
- številko in datum izdaje certifikata (Inštitut KON-CERT).

2.4. Obdobje preusmeritve

Obdobje preusmeritve v ekološko kmetijstvo se začne, ko kandidat to prijavi pristojnim organom in podvrže nadzornemu sistemu. Prijava prav tako velja za izvajalce, ki predelujejo, pripravljajo, skladiščijo, uvažajo iz tretjih držav, še preden dajo v promet proizvod kot ekološki ali iz preusmeritve v ekološko. Prijava v kontrolo je torej prvi predpogoj za pridobitev certificiranih ekoloških pridelkov. Nosilec izpolni prijavitni obrazec, ki ga pošlje izbranemu certifikacijskemu organu in od tistega trenutka naprej spoštuje pravila ekološkega kmetovanja. Stranka se lahko v prijavo vključi kadarkoli. Ekološki pridelovalci, ki želijo dobiti finančno podporo iz EU ukrepa Ekološko kmetovanje, morajo do konca vsakega leta obnoviti prijavo v kontrolo ekološkega kmetovanja za naslednje leto. S tem se sklene 5-letna obveza izvajanja ukrepov. Odstopiti je mogoče samo v primeru višjih sil, izjemnih okoliščin ali prenosa nosilstva zemljišča (MKGP, 2020).

Kdor želi pristopiti k ekološkemu kmetovanju, mora biti seznanjen s področno zakonodajo in se mora zavedati svojih odgovornosti. Ko je kmetija v obdobju preusmeritve, mora uporabiti metode ekološke pridelave, vendar proizvod ne sme prodajati kot ekološki. Rastline, ki gojijo v tem obdobju, morajo izhajati iz ekoloških semen.

Trajanje preusmeritve:

- Rastlinska pridelava: enoletne kulture; 24 mesecev pred setvijo, trajne kulture 36 mesecev pred spravilom pridelka.
- Proizvodi živalskega porekla: čebelarstvo 12 mesecev, živinoreja, krma 2 leti, zunanje površine 1 leto.

Od vloge, oddane na MKGP, se lahko čas preusmeritev skrajša ali pa podaljša (Ministrstvo za naravne vire in prostor, 2021).

Za ekološke kmetije je to obdobje preusmeritve težko, saj se donosi zmanjšajo. Prav tako hrana, ki je proizvedena v času preusmeritve, nima enake premijske cene. EU ponuja različne podporne ukrepe, ki pomagajo ekološkim kmetijam pri začetku (Evropska komisija, 2021).

V Kmetijski gozdarski zbornici že leta opozarjajo, da je eden od pomembnih razlogov neupravičeno zmanjšana višina plačil na področju travinja. Kmetovalci za izstope navajajo neurejenost nujnih sistemov, kot so: javna dostopna baza dovoljenih sredstev v ekološki pridelavi, urejene verige ekoloških pridelkov in proizvodov, prav tako ni vzpostavljene močne tržne organiziranosti pridelovalcev, pridelava ni naročena in zato zelo podvržena nihanjem povpraševanja na lokalni ravni, čeprav na globalni ravni močno raste. Navajajo tudi razloge osebne narave, kot sta bolezen in starost. Kar nekaj jih navaja, da so odločitev sprejeli zaradi neprijazne kmetijske politike, prenizke stopnje podpore, nezadostne podpore pri zdravstvenem varstvu rastlin itn. (KGZS, 2021).

2.5. Kontrola ekoloških kmetij

Ekološki pridelovalci so podvrženi kontrolnim pregledom najmanj enkrat letno, da je zagotovljeno izpolnjevanje vseh pravnih zahtev, po potrebi je nadzornih obiskov tudi več. Kontroliran je celoten postopek, od njiv do prodajnih polic. Za izvajanje kontrole in izdajanja certifikatov na področju ekološkega kmetijstva so v Sloveniji pooblašene in akreditirane štiri pravne osebe, ki jih na podlagi vloge z odločbo imenuje minister, pristojen za kmetijstvo. Pri njih se lahko kandidati prijavijo v kontrolo in pozanimajo o osnovnih zahtevah. K vlogi za kontrolo je potrebno priložiti dokazila o izpolnjevanju tehničnih in organizacijskih pogojev ter akreditacijsko listino (MKGP, 2020).

Imenovane nadzorne organizacije:

- IKC – Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru, (IKC-UM),
- Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvo (Inštitut KON-CERT),
- BUREAU VERITAS, d. o. o.,
- TÜV SÜD SAVA, d. o. o. (MKGP, 2020).

Redni kontrolni in naključni kontrolni pregledi se izvajajo na osnovi ocene tveganja, letnega načrta ocenjevalnih dejavnosti ter načrta vzorčenj za tekočo leto. Najmanj enkrat letno se opravi redni kontrolni pregled pri vsaki stranki na kmetijskem gospodarstvu v času rastne in izvenrastne sezone. Nadzorni kontrolni pregledi so nenapovedani in se izvedejo na podlagi tveganja vsaj pri 10 % strank. Dodatni kontrolni pregledi se izvedejo, ko stranka želi dodati nov ekološki proizvod ali novo dejavnost, ki prej še ni bila vključena v postopek. Izredni kontrolni pregled se izvede v primeru najave neskladnosti s strani inšpekcije ali potrošnika. Vsi ti pregledi so lahko napovedani ali nenapovedani, napovedani se javijo stranki 12 ur prej. Kontrolor pregleda kmetijsko gospodarstvo in preveri, ali stranka izpolnjuje zahteve z veljavnimi dokumenti in napiše zapisnik, ki ga podpišeta obe strani (Inštitut KON-CERT, 2022).

2.6. Zahteve v ekološkem kmetijstvu

Zahteve za upravičenca so:

- izvajanje podukrepa v skladu s predpisanimi pogoji in zahtevami,
- izobraževanje mora biti opravljeno v obsegu najmanj 6 ur letno,
- izdelan mora biti samostojni načrt preusmeritve KMG iz ustaljenega v ekološko kmetijstvo,
- koriščenje storitev osebnega svetovanja,
- rejenje travojedih živali, če uveljavlja plačilo za trajne travinje,
- pridobitev certifikata za kmetijsko pridelavo in pridelke (KGZS, 2021).

1) Izobraževanje

Vsak ekološki kmet naj bi obiskal temeljni tečaj o ekološkem kmetijstvu. To je eden od pogojev za pridobitev subvencij za ekološko kmetijstvo. Ti tečaji so organizirani v obliki predavanj. Obiskujejo jih lahko vsi redni člani, bodoči člani, podporni člani (Kosi, 2004).

2) Vodenje evidenc

Je ena izmed osnovnih zahtev ekološkega kmetijstva, po kateri je potrebno beležiti evidence o opravilih, uporabljenih materialih, izvedenih ukrepih. S tem se namreč izkazuje dejansko stanje ekološkega kmetovanja. Evidence so lahko v fizični ali elektronski obliki (KGZS, 2021).

- Vsebine evidenc rastlinske pridelave.
- Evidence pri reji živali.
- Vsebine evidenc pri predelavi ekoloških živil.

Evidence o delovnih opravilih

Zabeležijo se vsa delovna opravila pri rastlinski obdelavi: gnojenje, kolobarjenje, zaščita semen, dokup semenskega materiala. Pri živinoreji je potrebno beležiti: stalež živali, prihode in odhode živali, zdravljenje živali, dokup krme in pri pridelavi in trženju še: evidenco o prodaji, seznam dobaviteljev, zaloge itd. Potrebno je tudi dokazovanje z dokumentacijo, kot so npr. računi, dokazilo o dokupu gnojil (KGZS, 2021).

Evidence o vodenju uporabe FFS

Če se na ekoloških kmetijah izvajajo ukrepi varstva rastlin, je potrebno voditi evidenco o uporabi. Uporabnik mora zabeležiti vse podatke o datumu in uri ukrepa, kakšen odmerek je uporabil. Hraniti mora tudi vse račune od nakupa FFS in podatke o uporabi (KGZS, 2021).

2.7. Ekološko označevanje živil

V Sloveniji se morajo kmetijski pridelki označevati z označbo ekološki in z določenimi znaki, in to le potem, ko je za živilo izdan certifikat v skladu s Pravilniku o ekološki pridelavi in pridelavi kmetijskih pridelkov. Kmetijski izdelki morajo biti označeni tudi z evropskim logotipom. Poleg tega so lahko kmetijski pridelki označeni tudi z dodatnimi blagovnimi znamkami, kot na primer: Biodar, Demeter. Vloga za uporabo zaščitnega znaka se vloži na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Ministrstvo za naravne vire in prostor, 2021).

2.7.1. Zaščitni znaki

- **Uradni znak EU**

Uradni znak EU je obvezen za večino ekoloških proizvodov in mora biti prikazan v skladu s posebnimi pravili. To je namenjeno preprečevanju zmede potrošnikov, ohranjanju zaupanja v ekološko pridelano hrano in podpori organom pri njihovih kontrolah. Uporablja se lahko samo na izdelkih, ki so bili certificirani kot ekološki s strani pooblašene nadzorne agencije ali organa. To pomeni, da so izpolnjevali stroge pogoje glede proizvodnje, predelave, prevoza in skladiščenja (Inštitut KON-CERT, 2021).

Slika 1: Uradni znak EU

(Vir: KON-CERT)

Logotip morajo uporabljati vsi predpakirani živilski izdelki, proizvedeni in prodani kot ekološki v EU. Logotip lahko uporabljajo tudi uvoženi izdelki, ki so v skladu s pravili EU. Velja tudi za nepredpakirane ekološke proizvode in pa za izdelke, uvožene iz tretjih držav. Pod znakom morata biti označena tudi šifra kontrolne organizacije in poreklo izdelka. Logotipa pa ni mogoče uporabiti za izdelke, ki vsebujejo manj kot 95 % organskih snovi, dejavnosti masovne prehrane, izdelke, ki niso v okviru ekoloških pravil in proizvode v pretvorbi. Ta logotip je bil uveden z namenom lažjega prepoznavanja ekoloških izdelkov, saj je enak za vse članice EU (Evropska komisija, 2021).

Logotip mora biti prikazan v skladu s strogimi pravili:

- ne sme biti manjši od 13,5 mm x 9 mm. Če je embalaža manjša, je dovoljeno 9 mm krat 6 mm,
- prikazan mora biti v standardni zeleni in beli barvni shemi, razen če se uporablja enobarvni tiskalnik,
- ni ga dovoljeno spreminjati (Evropska komisija, 2021).

- **Nacionalni zaščitni znak »ekološki«**

Zaščitni znak ekološki je mogoče pridobiti za živila, ki vsebujejo najmanj 50 % ekoloških sestavin slovenskega izvora. Vloga za uporabo znaka se vloži na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. Podeljena je na osnovi veljavnega certifikata za ekološko kmetijstvo. Zagotavlja skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil, z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo (Inštitut za kontrolo in certifikacijo UM, 2021).

ekološki

Slika 2: Nacionalni zaščitni znak ekološki

(Vir: Inštitut za kontrolo in certifikacijo UM)

- **Znak BIO**

Zaščitni znak BIO podeljuje Inštitut KON-CERT Maribor, ki zagotavlja skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil z veljavnimi predpisi za ekološko kmetovanje. Uporaba znaka je prostovoljna, zanj lahko zaprosijo vsi, ki imajo pridobljen certifikat pri inštitutu. Ta znak zagotavlja potrošniku, da je živilo prav tako pridelano na ekološki način (Inštitut KON-CERT, 2021).

Slika 3: Znak BIO

(Vir: KON-CERT)

- **Znak BIODAR**

Je slovenska znamka za označevanje živil iz ekološke pridelave, ki je v skladu z veljavnimi predpisi in standardi za ekološko kmetijstvo. Ekološki standardi so strožji od predpisov za ekološko kmetovanje. Živila, ki imajo ta znak, prihajajo s kmetije, ki je v celoti preusmerjena v ekološko kmetijstvo. Na embalaži so poleg znaka navedeni tudi individualna šifra uporabnika, njegovo ime in naslov. Tako lahko potrošnik sledi poreklu živila iz kmetije. Znamko podeljuje Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (Inštitut KON-CERT, 2021).

Slika 4: Znak BIODAR

(Vir: KON-CERT)

- **Znak EKODAR**

EKODAR je slovenska blagovna znamka pod vodstvom Kmetijske zadruga Šaleška dolina, ki predstavlja ekološko goveje in telečje meso. Meso prihaja samo s slovenskih kmetij, ki se nahajajo na hribovitih območjih, kjer so pogoji oteženi in obseg proizvodnje otežen. Kmetijska zadruga Šaleška dolina je tem kmetom želela omogočiti organiziran dostop do potrošnikov. Imajo tudi sistem sledljivosti, s katerim lahko potrošniki s pametnim telefonom ugotovijo, iz katere kmetije prihaja ekološko meso. Cilj Kmetijske zadruga Šaleška dolina je pospeševanje in spodbujanje k ekološkemu kmetijstvu in podpiranje ekoloških kmetij pri kmetovanju z odkupom ekološke živine in z rednimi plačili. Začela je delovati leta 2010, sedaj pa so postali največji ponudniki ekološkega pridelanega mesa. Kmetijska zadruga, kmetje in potem tudi predelava so certificirani in nadzirani. Imajo tudi certifikat 'izbrana kakovost – Slovenija'. Držijo se načel rojeno, vzrejeno, zaklano, pridelano v Sloveniji. Ekološko meso ima polnejši okus in manjšo zamaščenost. Vsebuje več omega 3 kislin in vitaminov. Pri ekološkem kmetovanju je prepovedana uporaba GSO in prehranskih dodatkov. V ekološki govedini ni sledi pesticidov in antibiotikov (Ekodar, 2021).

Slika 5: Znak EKODAR

(Vir: EKODAR)

2.8. Težave pri ekološki pridelavi

Težave lahko nastanejo ob preusmeritvi v ekološko kmetijstvo.

To obdobje traja dve leti ali več, preden so pridelki priznani kot ekološki. V tem obdobju tudi pridelki nimajo naziva 'ekološki'. Ker strokovnega znanja o ekološkem kmetijstvu še ni veliko, je najbolj učinkovito pridobivanje znanja pri izkušenih ekoloških kmetih, ki imajo dobre pridelovalne rezultate. Največkrat kmetom povzročajo težave plevel, bolezni, pregnojenost. Težave pri ekološki pridelavi so tudi višji pridelovalni stroški, manjši pridelki, neozaveščenost kmetov in kupcev, potrebna sprememba o razmišljanju, nujne naložbe v stroje za zatiranje plevela in izpuste živali (Podmenik, Kerma, 2009).

3. OBMOČJE Z OMEJENIMI DEJAVNIKI ZA KMETIJSTVO (OMD)

3.1. Opredelitev OMD

Območja z omejenimi dejavniki za kmetijsko dejavnost so tista območja, kjer je kmetijstvo zaradi naravnih ali drugih omejitev oteženo. Zaradi geomorfoloških in podnebnih danosti je na teh območjih proizvodnja zahtevnejša, dražja, s tem povezanimi prihodki so nižji. Kulturna pokrajina je na teh območjih odvisna od vzdrževanja kmetijstva, za ohranjanje okolja, podeželja. Območja delimo na gorska območja, druga območja z naravnimi omejitvami in območja s posebnimi omejitvami (Pravilnik, 2015).

OMD razvrsti minister, pristojen za kmetijstvo, na osnovi ugotovljenih podatkov po kriterijih ter upoštevanja meje katastrskih občin. Seznam območij z omejenimi možnostmi za kmetijstvo objavi minister, pristojen za kmetijstvo v Uradnem listu RS po predhodnem mnenju ministra, pristojnega za regionalni razvoj. KMG se razvrsti v posamezno območje, če se v njem nahaja več kot 50 % kmetijskih površin. Ta seznam vsebuje podatke:

1. vrsto območja,
2. ime občine in katastrske občine,
3. šifro občine in šifro katastrske občine,
4. vključenost katastrske občine ali dela katastrske občine,
5. površino katastrske občine,
6. grafični prikaz območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (Uradni list RS, št. 18/ 2003).

3.2. Gorsko območje

Hribovska in gorska območja (HGO) v Sloveniji zajemajo kar 72 % površine države. V skladu z evropsko zakonodajo so to območja, za katera je značilna precejšnja omejenost možnosti uporabe zemljišč in uporaba dražje specialne mehanizacije. Omejitve, s katerimi se soočajo kmetijska gospodarstva na teh območjih, so nadmorska višina in strmi nagibi kmetijskih zemljišč. Zaradi višje nadmorske višine imajo skrajšano rastno dobo in omejen izbor kmetijskih rastlin ter nižje pridelke na enoto površine. Zaradi strmih nagibov je omejena tudi uporaba standardne mehanizacije, kar pomeni, da je v mnogih primerih potrebno kupiti dražjo mehanizacijo in vložiti več ročnega dela. Med hribovska in gorska območja so uvrščena vsa območja, ki izpolnjujejo vsaj enega izmed kriterijev: povprečna nadmorska višina najmanj 700 m, povprečni nagib obdelovalnih površin najmanj 20 %, ali pa vsaj polovica obdelovalnih površin zadošča kriterijem nagiba. Zadosten kriterij velja tudi, če je nadmorska višina vsaj 500 m in nagib obdelovalnih površin 15 % (Cunder, 2015).

Homogena manjša območja, ki ne izpolnjujejo teh kriterijev, se štejejo za gorska, če:

- so obkrožena z gorskimi območji, vsaj 75 % območja ali najmanj 40 % in preostali del meji na reko, morje, mejo;
- se katastrska občina dotika meje gorskega območja in del katastrske občine izpolnjuje kriterije za razmejitve v gorsko območje;
- so manjša ali enaka 5 katastrskim občinam;
- je večje kot 5 katastrskih občin in dokazuje kriterije za slabše sposobnosti prsti in je delež slabših kategorij najmanj 75 %.

3.3. Območje z naravnimi omejitvami

Območja, ki imajo naravne omejitve (DO), na katerih je kmetovanje zaradi posebnih razmer oteženo, v Sloveniji predstavljajo 4 % površine. Prevladujejo kmetijska zemljišča z nižjo proizvodno zmožnostjo, ki zaostajajo za povprečjem, ter demografskimi težavami, ki se kažejo kot nizka gostota prebivalcev na km². Da je zemljišče razvrščeno v ta območja, mora nanj negativno delovati eden od pogojev, kot so: suhost, talna vlaga, nizka temperatura, strma pobočja itd. (Evropska komisija, 2021).

Območja z naravnimi omejitvami se določa na podlagi:

- podatkov o kategorizaciji kmetijskih zemljišč;
- podatkov o katastrskem dohodku;
- demografskih podatkov o gostoti prebivalstva, populacijskih trendov in deleža kmetijskega prebivalstva.

Kategorizacija kmetijskih zemljišč

Določena je na podlagi značilnosti reliefa (nagiba, nadmorske višine, ekspozicije), podnebnih razmer in lastnosti tal. Obstaja 6 kategorij kmetijskih zemljišč:

1. Vključuje zemljišča z najširšo možnostjo kmetijske rabe, možnosti gojenja vseh kmetijskih rastlin in če lega prsti omogoča uporabo vseh vrst mehanizacije.
2. Vključuje zemljišča z delno oteženimi možnostmi rabe prsti, zaradi slabših lastnosti prsti, razgibanega reliefa, kar otežuje gojenje kmetijskih rastlin.
3. Vključuje zemljišča z večjo vlago prsti v strmem območju, kjer je otežena kmetijska raba prsti. Izbor gojenih rastlin in uporaba strojev sta pogosto omejena.
4. Območja z veliko vlage v prsti in možnosti poplav, izbor rastlin je majhen.
5. Območje strmega nagiba, kjer je še možna uporaba kosilnic; prst je skeletna, suha in plitvega talnega sloja.
6. Območje, kjer je kmetijska raba prsti močno zmanjšana, uporaba mehanizacije je onemogočena zaradi kamnitosti, nagiba in dostopnosti (SKP, 2014).

Katastrski dohodek

Temelji na Zakonu o katastrskem dohodku. Izračunan je za katastrsko kulturo, katastrski razred in katastrski okraj. Uporablja se za obdavčenje zasebnih kmetijskih gospodarstev, osnovo za izračun socialnih prispevkov, izračun olajšav in podpor.

Demografski podatki o gostoti prebivalstva, populacijski trend in delež kmetijskega prebivalstva

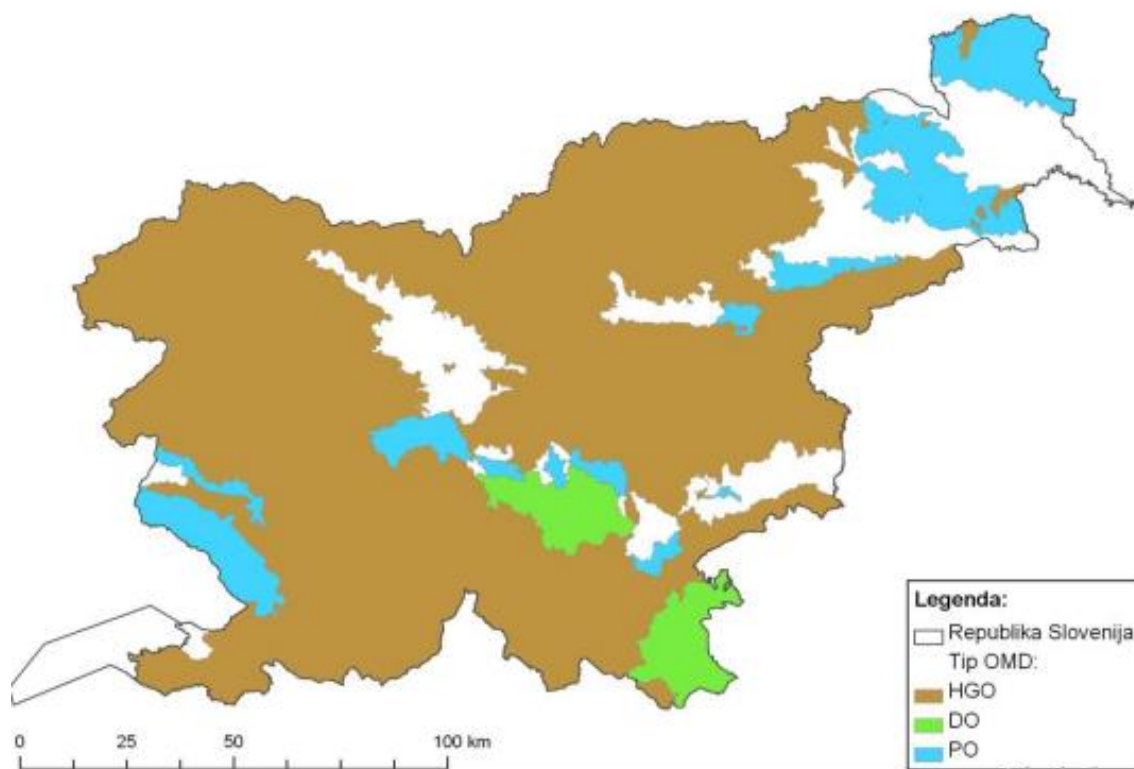
Vir podatkov je statistični popis, iz katerega sta izračunana gostota prebivalstva in zaposlenost v kmetijstvu (SKP, 2014).

3.4. Območje s posebnimi omejitvami

Območja s posebnimi omejitvami (PO) v Sloveniji predstavljajo 10 % površine. Ta območja so prizadeta zaradi specifičnih omejitev, kot so poplave, močna burja, izraziti kraški pojavi. Na teh območjih je nadaljevanje kmetovanja nujno potrebno zaradi ohranjanja okolja, vzdrževanja podeželja in varstva turističnega potenciala. Zaradi posebnih naravnih omejitev je otežena kmetijska predelava (Evropska komisija, 2021).

Razvrščajo se v območja:

- Geografska območja, kjer so trajno prisotne neugodne razmere, ki so značilne za območja močvirij, barij, pogostih poplav.
- Geografska območja z močno burjo, kjer hitrost burje ne presega 14 m/s (Uradni list RS, št. 18/2003).

Slika 6: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)

(Vir: MKGP)

V Sloveniji 72 % površine države zajemajo gorska območja (HGO), 10 % območja s posebnimi omejitvami (PO) in 5 % območja z naravnimi omejitvami (DO).

3.5 Območje z okoljskimi omejitvami

Vodovarstvena območja (VVO)

VVO v Sloveniji pokrivajo okoli 17,4 % kopne površine. V Sloveniji področje varovanja vodnih virov ureja Zakon o vodah (Uradni list RS, 67/2002, 41/2004, 57/2008).

Vodovarstvena območja so območja, na katerih z izvajanjem ukrepov vodovarstvenih režimov varujejo pitno vodo, namenjeno javni oskrbi prebivalcev, pred onesnaževanjem ali drugimi vrstami obremenjevanja, ki bi lahko vplivalo na zdravstveno ustreznost voda ali na njeno količino. Velikost vodovarstvenih območij je določena tako, da ukrepi zagotavljajo dolgoročno ohranjanje količine in kakovost vode v zajetem vodnem viru (ARSO, 2021).

Vodovarstvena območja delimo na tri stopnje varovanja:

- najožje vodovarstveno območje z najstrožjim vodovarstvenim režimom,
- ožje vodovarstveno območje s strožjim vodovarstvenim režimom,
- širše vodovarstveno območje z milejšim vodovarstvenim režimom (RS GOV.SI, 2021).

4. REZULTATI

4.1. Ekološko kmetijstvo v EU

Tabela 1: Število ekoloških gospodarstev v EU leta 2000 in leta 2020

Države	2000	2020	$I_{2020/2000}$	Uvrstitev $I_{2020/2000}$
Avstrija	19.025	24.480	128.7	22
Belgija	666	2.494	374.5	16
Bolgarija	50	5.942	11884	2
Hrvaška	6	5.153	85883.3	1
Ciper	15	1.223	8153.3	3
Češka	563	4.669	829.3	12
Danska	3.466	4.186	120.8	23
Estonija	230	2.050	891.3	11
Finska	5.225	5.102	97.6	24
Francija	9.283	53.255	573.7	13
Nemčija	12.740	35.396	277.8	18
Grčija	5.613	29.869	532.1	14
Madžarska	471	5.128	1088.7	9
Irska	852	1.725	202.5	19
Italija	52.796	71.590	135.6	21
Latvija	78	4.171	5347.4	4
Litvija	230	2.417	1050.9	10
Luksemburg	31	144	464.5	15
Poljska	1.419	18.598	1310.6	6
Portugalska	763	9.647	1264.4	7
Romunija	-	716	/	/
Slovaška	200	3.685	1842.5	5
Slovenija	315	3.685	1169.8	8
Španija	13.364	44.498	333	17
Švedska	3.329	5.489	164.9	20
Skupaj	130.730	345.312	264.1	/

(Vir: Organic Europe)

$$I_{2020/2000} = \frac{345.312}{130.730} \times 100 = 264.1$$

Enačba 1: Indeks EKMG v EU

Iz podatkov je razvidno, da je ekološko kmetijstvo v EU v porastu. V obdobju 2000–2020 je število ekoloških gospodarstev močno narastlo $I_{2020/2000} = 264.1$. Pri izračunanih indeksih ima najvišjega Hrvaška $I_{2020/2000} = 85883.3$, kar pomeni, da je v opazovalnem obdobju število EKMG najbolj narastlo. Najmanjšega pa ima Finska $I_{2020/2000} = 97.6$, kjer je število EKMG v upadanju.

4.2. Ekološko kmetijstvo v Sloveniji

Tabela 2: Gibanje števila EKMG v Sloveniji

Leto	Število EKMG
2000	115
2001	322
2002	412
2003	632
2004	910
2005	1.220
2006	1.393
2007	1.610
2008	1.789
2009	1.853
2010	1.897
2011	1.999
2012	2.104
2013	2.232
2014	2.537
2015	2.699
2016	2.933
2017	3.190
2018	3.320
2019	3.494
2020	3.358
2021	3.358

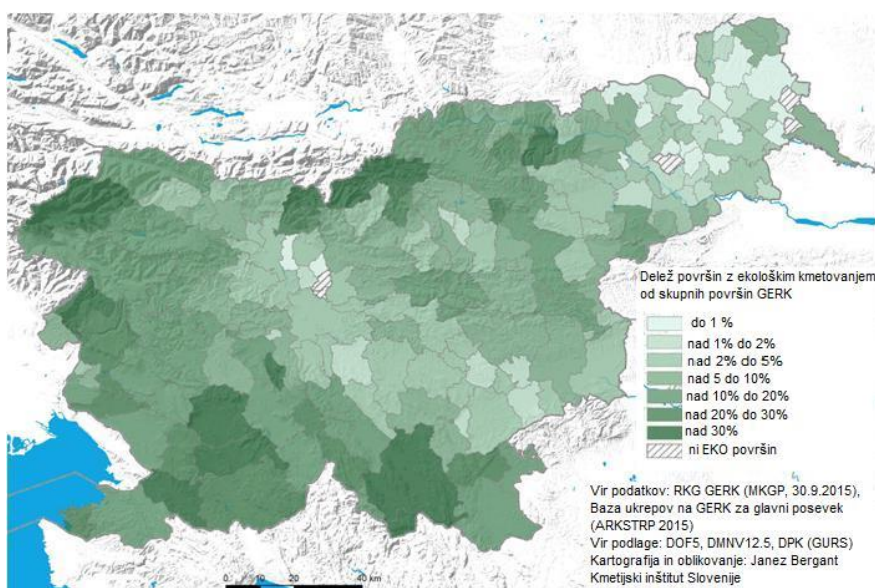
(Vir: Statistični urad RS)

$$I_{2021/2000} = \frac{3.358}{115} \times 100 = 2.920$$

Enačba 2: Indeks EKMG v Sloveniji

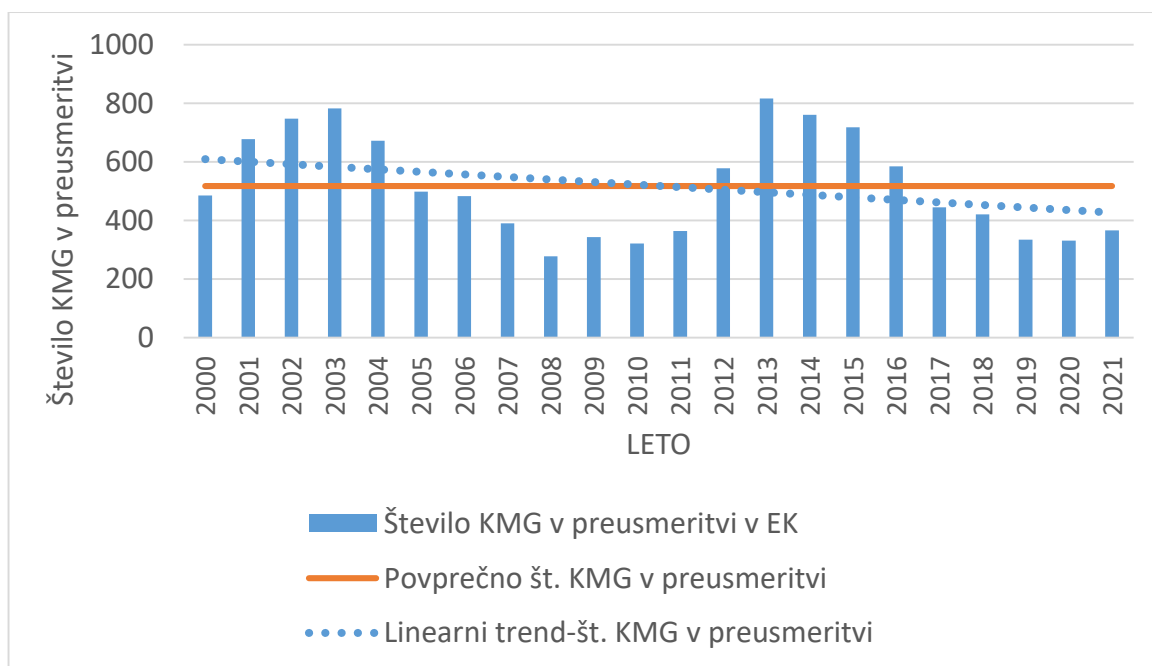
Od začetka razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji število EKMG iz leta v leto intenzivno narašča. V letu 2000 je bilo v Sloveniji 115 EKMG, leta 2021 pa 3.358. Izračunan indeks je $I_{2021/2000} = 2.920$, kar pomeni, da se kmetje vse bolj odločajo za ekološko kmetovanje. V letih 2020 in 2021 pa lahko opazimo, da se je število EKMG zmanjšalo.

Knez M.; Ekološko kmetovanje v območju z omejenimi dejavniki na primeru hribovskega kmetijskega gospodarstva, Fakulteta za varstvo okolja, Velenje 2023.

Slika 7: Delež površin z ekološkim kmetovanjem v Sloveniji

(Vir: Agencija RS za okolje, 2015)

Graf 1: Število ekoloških kmetijskih gospodarstev v preusmeritvi v Sloveniji

$$I_{2021/2000} = \frac{366}{485} \times 100 = 75.46$$

Enačba 3: Indeks ekoloških gospodarstev v preusmeritvi

Število KMG v preusmeritvi v Sloveniji od leta 2000–2021 upada. Izračunan negativni indeks je $I_{2021/2000} = 75.46$. Na grafu lahko opazimo, da je število KMG v preusmeritvi v EK v letih 2001–2004 in 2012–2016 nad povprečjem. Linearna trendna črta pa podpira izračun negativnega indeksa.

4.3. Razporeditev kmetijskih gospodarstev po višinskih pasovih v Sloveniji

Za kmetijsko predelavo je nadmorska višina eden glavnih omejujočih dejavnikov. Slovenija je zelo gorata, njena nadmorska višina povprečno je 557 m in je nad evropskim povprečjem. Povprečna nadmorska višina ekoloških kmetij je 515 m.

V višinskem pasu 200–299 m leži največ ekoloških kmetij (17 %), sledijo višinski pasovi med 300–399 m (15 %), 700–799 m (13 %), 400–499 m (12 %). V višinskih pasovih med 700 in 799 m (13 %), med 800 in 899 m (9 %) ter 900 in 999 m (7 %) je izrazit delež ekoloških kmetij. Najnižja leži v Izoli na 15 metrih, najvišja pa na Solčavskem na višini 1324 m nad morjem.

Tabela 3: Višinska razporeditev ekoloških kmetij podana v deležu v Sloveniji

Višinski pas(m)	Delež ekoloških kmetij (%)
0 do 99	1,5
100 do 199	5
200 do 299	17
300 do 399	15
400 do 499	12
500 do 599	10
600 do 699	9,5
700 do 799	13
800 do 899	9
900 do 999	7
1000 do 1099	0,8
1100 do 1199	0,2

(Vir: Kosi, 2004)

V alpskem svetu in hribovitih območjih prevladujeta govedoreja (mleko, meso) ter ovčereja. Na severovzhodu in jugovzhodu so ekološki vinogradi, ovčereja in kozjereja. Po vsej Sloveniji so razširjeni sadovnjaki, najpomembnejši pridelki so jabolka, hruške. V Sloveniji gre za kombinacijo rastlinske pridelave in živinoreje. Naravne razmere so relativno neugodne, dobrih 58,2% površin prekriva gozd (Kosi, 2004; ZGS).

Slika 8: Višinska kmetija na 900 m nadmorske višine

(Vir: Maribor 24, 2020)

4.5. Gibanje števila kmetij v Sloveniji v OMD

V Sloveniji OMD pokrivajo kar 85 % celotnega ozemlja. Od tega gorsko območje predstavlja 72,2 % površin in vključuje gorske predele Julijskih Alp, Karavank, Pohorja, Kamniško-Savinjskih Alp in območja osrednje Slovenije. Druga OMD pokrivajo približno 4 % ozemlja Slovenije in se nahajajo zlasti v Beli krajini in Suhi krajini. Območja s posebnimi omejitvami pa ne presegajo 10% površin, kjer so določene posebne omejitve: pogoste poplave, močan severni veter (burja), Ljubljansko barje, Kras in erozijsko gričevje v osrednjem in vzhodnem delu Slovenije (SKP, 2014).

V Sloveniji so OMD določena na podlagi uredbe EU in potrjena s Programom razvoja podeželja. Za takšna KMG, ki so v OMD, so pripravljene ukrepi izravnalnih plačil, ki se financirajo iz sredstev RS v višini najmanj 20 %, in iz sredstev Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja v višini do 80 %. Upravičenci do teh sredstev so KMG ter druge fizične in pravne osebe, ki izpolnjujejo pogoje za ukrepe, za katere uveljavljajo sredstva. Namen je pomagati kmetom, ki kmetujejo na teh območjih in imajo oteženo kmetovanje. Ta ukrep prispeva k ohranjanju podeželja, nadaljnji uporabi kmetijskih zemljišč (Uradni list, št. 24/2004).

Tabela 4: Število KMG v OMD za kmetijsko dejavnost in kmetijska KZU: hribovska in gorska območja, druga območja z omejenimi dejavniki

	Hribovska in gorska območja		Druga območja z omejitvenimi dejavniki		
Leto	KMG	KZU(ha)	KMG	KZU(ha)	Skupaj KMG
2005	42.762	259.335	15.237	90.945	57.999
2007	42.138	258.786	15.991	97.632	58.129
2010	43.371	252.750	15.378	91.120	58.749
2013	42.854	251.084	14.901	94.810	57.755
2016	40.787	252.348	14.276	93.948	55.063

(vir: Statistični urad RS)

$$I_{2016/2005} = \frac{55.063}{57.999} \times 100 = 94.9$$

Enačba 4: Indeks KMG v OMD

Podatki kažejo, da je število gospodarstev v OMD do leta 2010 naraščalo in padalo. V hribovskih in gorskih območjih se kmetijska zemljišča v uporabi zmanjšujejo zaradi nagiba in nadmorske višine. Proizvodnja je zahtevnejša in dražja ter nižji prihodki. Prav tako je dražja mehanizacija za kmetovanje v takšnih pogojih. Omejitveni dejavniki so še kamnitost, slabša dostopnost, območja s poplavami, močna burja.

Tabela 5: KMG v območjih z okoljskimi omejitvami

Leto	KMG	KZU (ha)
2005	28.941	195.149
2007	23.952	168.334

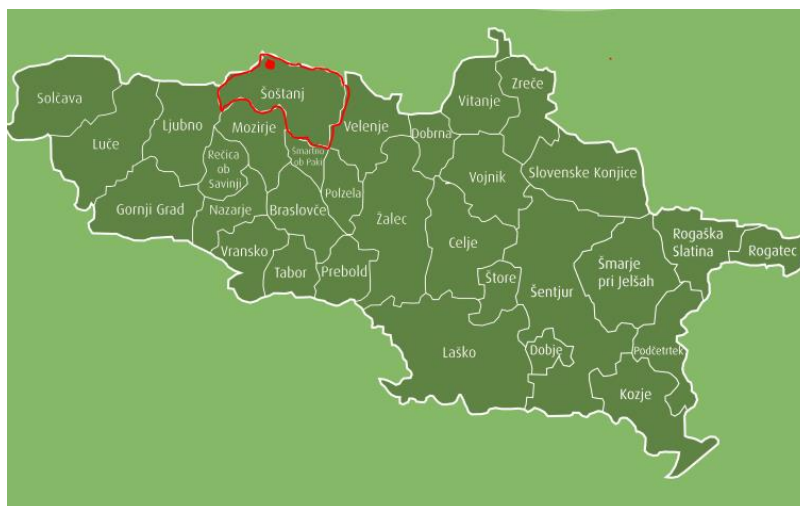
(vir: Statistični urad RS)

Za KGM na območjih z okoljskimi omejitvami opazimo, da se kmetijska gospodarstva in kmetijska zemljišča v teh območjih zmanjšujejo.

4.6. Območje raziskave

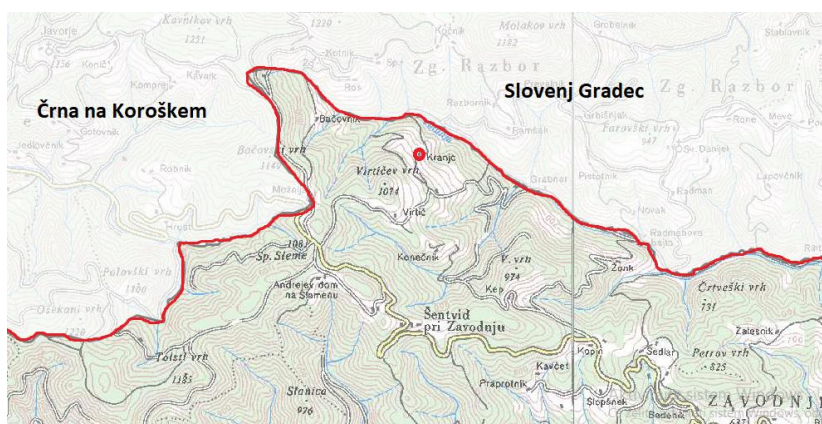
4.6.1. Savinjska statistična regija (SSR)

Je ena izmed 12 regij v Sloveniji in je tretja po velikosti. Regija ima ugodno strateško lego, umeščena je v središče Slovenije, skozi regijo potekajo pomembne mednarodne ceste, železnice. Regija obsega Kamniško-Savinjske Alpe, Zgornjo Savinjsko dolino, Šaleško dolino in Spodnjo Savinjsko dolino, jugovzhodno vznožje Pohorja ter Kozjansko hribovje. Regija ima 253.417 prebivalcev, kar predstavlja 12,5 % prebivalstva Slovenije, njena površina je 2.301 km², kar predstavlja 11,4 % površine Slovenije. Savinjska regija ima 31 občin (Mestna občina Celje in Mestna občina Velenje, Laško, Rogaška Slatina, Slovenske Konjice, Šentjur, Žalec, Braslovče, Dobje, Dobrna, Gornji Grad, Kozje, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Podčetrtek, Polzela, Prebold, Rečica ob Savinji, Rogatec, Solčava, Šmarje pri Jelšah, Šmartno ob Paki, Šoštanj, Štore, Tabor, Vitanje, Vojnik, Vransko in Zreče). Je mejna regija, ki na severozahodu meji s Savinjskimi Alpami na sosednjo Avstrijo in na jugovzhodu z reko Sotlo meji na Hrvaško (RASR, 2020).

Slika 9: Savinjska statistična regija in naše območje preučevanja

(Vir: RASR, 2020)

Slika 10: Natančen prikaz preučevane EKMZ

(Vir: PISO, 2022)

Kmetijstvo v Savinjski statistični regiji

Savinjska regija ima odlične pogoje za kmetijstvo, kjer prevladujejo živinoreja, proizvodnja mleka, vinogradništvo, sadjarstvo in gozdarstvo. Intenzivno kmetijstvo prevladuje v ravninskih delih, medtem ko so hribovita območja večinoma porastla z gozdom. Posebnost regije je pridelava hmelja. Kmetijske površine obsegajo 30 % zemljišč. Uveljavljajo se različne dopolnilne dejavnosti, turizem s ponudbo domačih izdelkov. V regiji je 8.721 kmetij, od tega 360 ekoloških kmetij. Tukaj posluje 12 kmetijskih zadrug, v katere je vključenih 2.750 članov (RASR).

4.6.2. EKMG v Sloveniji po statističnih regijah

Tabela 6: Število EKMG v Sloveniji po statističnih regijah leta 2000 in 2010.

Regije	2000	2010
Pomurska	23	40
Podravska	60	177
Koroška	31	227
Savinjska	40	328
Zasavska	/	56
Spodnjeposavska	25	49
Jugovzhodna Slovenija	28	182
Osrednjeslovenska	31	217
Gorenjska	36	171
Notranjsko-kraška	/	135
Goriška	23	216
Obalno-kraška	26	69
Skupaj	323	1.867

(Vir: Statistični urad RS)

$$I_{2010/2000} = \frac{1.867}{323} \times 100 = 578.01$$

Enačba 5: Indeks EKMG po statističnih regijah

Iz podatkov je razvidno, da so kar precejšnje razlike med posameznimi statističnimi regijami Slovenije. Leta 2000 je bilo največ ekoloških kmetij v Podravski regiji, najmanj v Pomurski in Goriški regiji. Leta 2010 pa je bilo največ ekoloških kmetij v Savinjski regiji, nad 200 pa je registriranih na Koroškem in v Osrednjeslovenski regiji ter Goriški regiji.

4.7. Raziskava z metodo intervjuja in terensko delo

V diplomski nalogi smo opravili intervju v obliki pogovora v živo. Predstavljamo hribovsko ekološko kmetijo Urlep, ki smo jo izbrali za prikaz primera ekološke gorske kmetije v OMD.

4.7.1 Predstavitev ekološke kmetije Urlep v območju OMD

Slika 11: Prikaz rabe tal na hriboviti ekološki kmetiji Urlep

(Vir: MKGP, 2022)

Ekološka hribovska kmetija Urlep, po domače Kranjc, se nahaja v Savinjski statistični regiji, natančneje v Šentvidu pri Zavodnju, v občini Šoštanj. Leži na nadmorski višini 870 m v gorsko-višinskem območju. Celotna površina kmetijskih zemljišč obsega 40 ha. Od tega je približno 7 arov njiv, travinja 10,84 ha. Kmetija leži v OMD zaradi nagiba in nadmorske višine. Na kmetiji živijo trije družinski člani: lastnik g. Primož, ki je zaposlen na kmetiji, po izobrazbi je diplomiran strojni inženir, ter njegovi starši, ki so že v pokoju. Kmetija naj bi nastala pred 300–350 leti. Takrat je bila zgrajena 300 let stara kašča, ki je zaščitena kot spomenik kulturne dediščine in jo uporabljajo za shranjevanje. V sklop kmetije spadajo hiša, kašča, starejši hlev, nov kompostni hlev in objekt, ki služi kot garaža.

4.7.2. Pridelava hrane na EK Urlep

Odločitev za ekološko kmetijstvo temelji na želji po zdravem življenju in po zdravih ekoloških pridelkih. Glavna dejavnost kmetije je pridelava ekološkega govejega mesa. Poleg tega gojijo še krompir, vrtnine, imajo travniški sadovnjak za svoje potrebe. Samooskrba kmetije je zelo dobra. Pridelki v zalogi zadostujejo za celo leto. Pred ekološko kmetijo so imeli ustaljeno kmetijo, kjer so se ukvarjali s pridelavo mesa. Že takrat niso veliko gnojili z mineralnimi gnojili, zato postopek preusmeritve iz ustaljene kmetije v ekološko ni bil težaven. Iz ustaljene kmetije so se leta 1998 preusmerili v ekološko in prvi certifikat pridobili leta 2001. V postopku preusmeritve so bili 2–3 leta. Certifikat so pridobili za rastlinsko pridelavo (trava, deteljna travna mešanica, krompir, jabolka, češnje, slive, orehi) in za živali ter proizvode živalskega izvora (govedo). Ekološko govedino oddajajo Kmetijski zadruzi Šaleška dolina v program EKODAR, kjer sodelujejo od leta 2010. Pridruženi so inštitutu KON-CERT, ker se jim je zdel najbolj prepričljiv. Prijavili so se tudi na kmetijske razpise: leta 2007 (kmetijska mehanizacija), leta 2012 (mladi prevzemnik kmetije) in leta 2019 (male kmetije). Kmetiji so povečali obdelovalne površine z odstranjevanjem gozda, kjer so naredili travnike in posadili ekološko seme deteljne travne mešanice. Potrebovali so 5 let, da se je travnik preusmeril v ekološkega.

Zaradi nadmorske višine in nagiba je kmetija Urlep v celoti opredeljena kot OMD. Spadajo pod hribovsko gorsko območje, saj je nagib kmetije najmanj 20 % in nadmorska višina nad 700 m. Travniki ležijo na nadmorski višini 750–1000 m. Nadmorska višina povzroči krajšo rastno dobo rastlin. Kmetiji nagib povzroča največje težave, saj imajo oteženo delo pri poljedelstvu. Zaradi strmin se težave pojavijo pri spravilu sena, pri gnojenju travnikov, čeprav imajo prilagojeno mehanizacijo. Veliko stvari morajo storiti ročno, saj z mehanizacijo to ni mogoče. Za primer je lastnik kmetije povedal, da so pred nekaj leti zaradi analize prsti ugotovili, da je zemlja prekisla in so morali apniti prst. 30 ton apna so morali po travnikih razporediti ročno.

Slika 12: Ekološki izdelki EKODAR

(Foto: Knez, 2022)

Letno imajo ekološke kontrole, ki so plačljive in se je treba na njih pravočasno prijaviti. Kontrole prihajajo napovedano ali pa nenapovedano. Pregledajo hlev: ležišča (dolžino), preveze, svetlost, preprih, nastil, krmo, indeks ustreznosti reje, evidence, načrte. Pri certifikatu morajo upoštevati naslednje pogoje: gnojilni načrt za poljedelstvo, analizo prsti, vodenje evidenc, katalog dovoljenih sredstev, katalog ekoloških semen, ukrepe dobrobiti goveda. Pri analizi prsti so rezultati pokazali premalo dušika in fosforja ter preveč kalija. Pri evidencah pa morajo voditi: evidence za rastlinsko predelavo, za gnojenje, za živinorejo. Pri živinoreji so evidence obsežne: seznam živali, prihod, odhod, dnevnik izpusta, dnevnih zdravljenja (2x karenc), drugi dokupi, spravilo krme (kdaj, koliko), vrsta krme.

V hlevu imajo 18–20 govejih pitancev, 4 krave in 2 pujsa za samooskrbo. Letno oddajo 8–10 glav (starih okoli 30 mesecev) govedi. Imajo vezano rejo in polprosto rejo. Najprej so imeli sive pasme govedi, sedaj so se preusmerili na simentalke in limuzine brez rogov. Za govedo dokupa ni, edino za teličke stare do 6 mesecev ni omejitev. Dokupujejo teličke, stare približno 1 teden od bližnjih kmetov. Leta 2010 so zgradili nov kompostni hlev, kjer pridelujejo kompost. Naredijo ga iz sekancev smreke in po 6 mesecih postane odlično gnojilo za travnik. Na EK gnojijo z gnojevko, gnojem in s kompostom iz hleva. Živali krmijo samo s svojo ekološko pridelano krmo: seno, silaža, senažne bale, sveža trava, paša, dokupujejo samo ekološke solne lizalne kamne.

Načrti za prihodnost kmetije so še naprej usmerjeni v pridelavo ekoloških pridelkov. Sedaj imajo namreč vzpostavljen trg, subvencije. Dokler pogoji ne bodo prestrogi, bodo ostali v ekološki pridelavi. Prednosti njihove kmetije je, da nimajo okoli nobenih sosedov ustaljene pridelave in s tem ni možnosti izbiranja škropiv. Imajo samo enega sosedo, ki je prav tako usmerjen v ekološko pridelavo.

Slika 13: Biki na EKMG Urlep

(Foto: Knez, 2022)

Slika 14: Zunanja reja na EKMG Urlep

(Foto: Knez, 2022)

5. RAZPRAVA IN SKLEP

Ekološko kmetijstvo v Sloveniji postaja vse bolj aktualno, vse več kmetov se odloča za preusmeritev iz ustaljene v ekološko pridelavo. Leta 2000 je bilo v Sloveniji registriranih 115 ekoloških kmetijskih gospodarstev, leta 2021 pa 3.358 ekoloških kmetij. V primerjavi z EU je ekološko kmetijstvo prav tako v porastu. Leta 2022 je v EU s številom ekoloških gospodarstev prevladovala Italija. Pred Slovenijo so nekatere bolj razvite države z daljšo tradicijo ekološkega kmetijstva kot Francija, Španija, Nemčija, Grčija, Poljska in Avstrija.

Za statistične regije smo ugotovili, da je največ EKMG registriranih v Savinjski regiji. Regija ima na ravninskih delih odlične pogoje za kmetijstvo, na hribovitih pa je teren poraščen z gozdom. Sledita Koroška in Osrednjeslovenska regija. Najmanj EKMG je l. 2010 imela Pomurska regija. Večina EKMG v Sloveniji leži na okoli 515 m nadmorske višine. V Sloveniji sta za kmetijsko pridelavo najbolj omejujoča dejavnika nadmorska višina in nagib.

Z literaturo, s statističnimi podatki in s pomočjo intervjuja izbrane ekološke kmetije smo ovrednotili naslednji dve domnevi.

Hipoteza 1:

Število kmetij, ki so na območju z omejeno kmetijsko dejavnostjo v Sloveniji, upada.

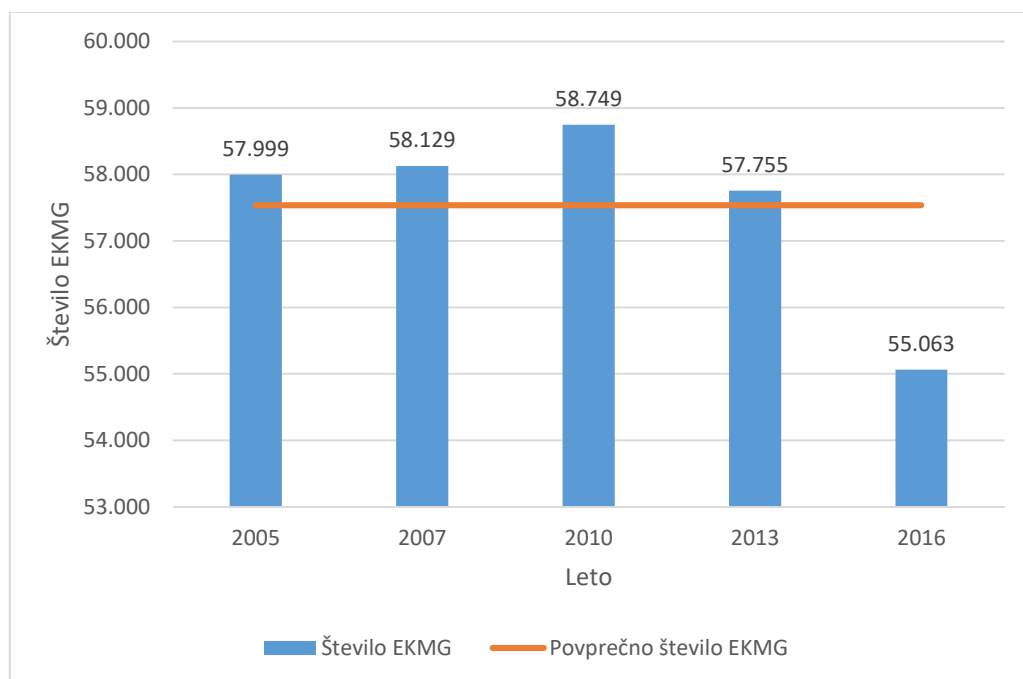
Na podlagi podrobnejše analize smo **prvo hipotezo potrdili** ($I_{2016/2005} = 94,9$).

V grafu 1 je število kmetij v OMD od leta 2005 do leta 2010 naraščalo, po 2010 pa je začelo število kmetij upadati.

Razlogov je lahko več:

- težji pogoji kmetovanja,
- proizvodnja je zahtevnejša, dražja,
- nižji prihodki in
- otežena proizvodnja pridelkov zaradi nagiba in nadmorske višine.

Na strmih kmetijskih zemljiščih je obdelava otežena, težje je spravilo sena in gnojenje. Potrebna je prilagojena mehanizacija, kar pomeni, da je tudi dražja. Kmetje imajo več ročnega dela. Kmetje v OMD se morajo prilagoditi vsem tem vplivom. V Sloveniji obstajajo ukrepi izravnalnih plač, ki imajo namen pomagati kmetom, ki kmetujejo na teh območjih.

Graf 2: Število ekoloških kmetijskih gospodarstev v območju z omejeno dejavnostjo

(Vir: Statistični urad RS)

Hipoteza 2:

Površina kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) na preučevani kmetiji ostaja nespremenjena.

Drugo hipotezo smo ovrgli.

Na preučevanem primeru hribovske ekološke kmetije Urlep smo s pomočjo intervjuja z lastnikom kmetije ugotovili, da se njihova kmetijska zemljišča širijo. Zaradi večjih potreb po travniških zemljiščih so na ravninskem območju kmetije, kjer je manjši nagib in zato obdelovanje lažje, odstranili 1 ha gozda in ga spremenili v travnike. Preusmeritev v ekološko zemljišče je trajala 5 let. Na nekaterih predelih KZU, kjer je bilo to mogoče, so ublažili tudi strme robove in naredili gladke površine, ki jih sedaj obdelujejo s primerno mehanizacijo.

6. POVZETEK

Namen diplomskega dela je bil, da predstavimo ekološko kmetijstvo v Sloveniji in EU. Predstavili smo pogoje za pridobitev in ohranitev ekološkega certifikata, opisali ekološka kmetijska gospodarstva (EKMG) v območjih z omejeno dejavnostjo (OMD) na primeru ekološke kmetije Urlep. Predstavili smo gibanje števila EKMKG v Evropi in v Sloveniji v obdobju 2000–2021. S pomočjo statističnih podatkov, pridobljenih iz javno dostopnih virov, smo naredili pregled stanja in spremembe števila EKMKG. Za Slovenijo je značilen trend naraščanja števila KMG, kar pozitivno vpliva na ohranjanje kulturne kmetijske krajine, biodiverziteto in varovanje celotnega okolja. Ekološko kmetijstvo se v Sloveniji izvaja od 90. let prejšnjega stoletja. Prehod v ekološko kmetijstvo je postopen; najprej je potrebno pridobiti certifikat in upoštevati vse predpise in določila. Ekološki pridelovalci so obvezani za kontrolne preglede najmanj enkrat letno, da je zagotovljeno izpolnjevanje vseh zahtev. Ekološki pridelek je obvezno označevati z zaščitnimi znaki. Rezultati kažejo, da je EK v Sloveniji postalo primer dobre prakse, ki se širi in prinaša številne pozitivne vplive na okolje in ljudi.

V drugem delu smo predstavili gibanje števila kmetijskih gospodarstev v OMD. Obiskali smo ekološko kmetijo Urlep, ki se nahaja v Šentvidu pri Zavodnju, ter izvedli intervju. Po ogledu kmetije in analize, smo predstavili Urlepovo družino, navade in delo na kmetiji. Njihova preusmeritev iz konvencionalne v ekološko kmetijo ni bila težavna, ker že prej niso pogosto uporabljali umetnih gnojil. Leta 2001 so pridobili prvi certifikat. Njihova glavna dejavnost je pridelava ekološke govedine. Govedino oddajajo Kmetijski zadrugi Šoštanj v program EKODAR. Njihova samooskrba s hrano je na kmetiji zelo dobra, saj si večino hrane za lastne potrebe pridelajo sami. Kmetijski pridelovalci na tej kmetiji nameravajo ohraniti ekološko pridelavo, dokler bo finančno mogoče in ne bodo ukrepi prestrogi. Ugotovili smo tudi, da širijo svoja kmetijska zemljišča z odstranjevanjem gozda, saj urejajo ravninske dele gozda v travnike. Zaradi nadmorske višine in nagiba spadajo v hribovsko gorsko območje. Največje težave jim povzroča nagib terena, saj travniki ležijo od 750 m do 1000 m. Zaradi strmin morajo imeti prilagojeno mehanizacijo. Kar ni mogoče narediti z mehanizacijo, naredijo ročno.

7. SUMMARY

The aim of this bachelor's thesis is to present organic farming in Slovenia and within the EU, as well as the conditions for obtaining and maintaining the organic farm certificate. Furthermore, we describe organic agricultural holdings in less favoured areas with a case study of the Urlep organic farm. We present the trends in the number of organic farms in Europe and Slovenia in the period 2000–2021. By using statistical data obtained from internet sources, we present an overview of the situation and the trends in the change of number of organic farms. For Slovenia, an increasing trend in the number of organic farms can be observed, which has a positive impact on the preservation of agricultural landscape, biodiversity and protection of the overall environment. Organic farming has been practised in Slovenia since the 1990s. The transition to organic farming is gradual; first it is necessary to obtain a certificate and comply with all of the rules and regulations. Organic producers are obliged to undergo inspections at least once a year to ensure that all of the requirements are met. It is compulsory to label organic produce with organic produce labels.

The results show that organic farming has become an example of a good practice in Slovenia, which is spreading and bringing many positive impacts on the environment and people. In the second part, we present the trends in the number of agricultural holdings in less favoured areas. We visited the Urlep organic farm, located at Šentvid pri Zavodnju, which is a less favoured area, and carried out an interview with the farmers. We explored the entire farm and analysed the answers we got from the farmers. We present the Urlep organic farm, their habits and their way of working at the farm. Their conversion from conventional to organic farming was not difficult, because they did not use a lot of artificial fertilisers at that time. In 2001, they obtained their first organic farm certificate. Their main activity is organic beef production. The beef is delivered to the Šoštanj Agricultural Cooperative for the ECODAR programme. The farm is very self-sufficient as regards food, since they produce most of the food they consume. The farm intends to preserve its organic production for as long as it is financially feasible and the measures are not too strict. We found they are expanding their farmland by clearing the forest and converting the flat parts of the forest into meadows. Due to the altitude and slope of their farmland, they are classified as a mountain farm. The slope of the terrain is the most difficult factor for them, as the meadows lie at 750–1000 m of elevation. Because of the slopes, they need to use adapted machinery. What cannot be done by using such machinery, they do by hand.

8. VIRI IN LITERATURA

1. ARSO, Agencija RS za okolje, *Kazalci okolja: Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem* (2015). Medmrežje 1: <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/povrsine-zemljisc-z-ekoloskim-kmetovanjem-2> (30.7.2022).
2. ARSO, Agencija RS za okolje, *Kazalci okolja: Vodovarstvena območja* (2021). Medmrežje 2: <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/vodovarstvena-obmocja1> (16.8.2022).
3. Bavec. M., Lampič. B., Založba Vega, Ljubljana (2012): *Trendi in perspektive ekološkega kmetijstva s poudarkom na Sloveniji in Slovenski Istri. Str. 23-27* (20.4.2022).
4. Cunder T., Kmetijski inštitut Slovenije: *Kriteriji za opredelitev OMD v Sloveniji in njihove značilnosti*, (2010) Medmrežje 3 : https://www.govedo.si/files/janezi2/OMD_2010/Kriteriji_za_opredelitev_OMD.pdf (8.7.2022).
5. Ekodar, (2021). Medmrežje 4 : <https://www.ekodar.si/> (5.5.2022).
6. Evropska komisija, *Območja z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami*, (2021). Medmrežje 5: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/additional-optional-schemes/anc_sl (6.6.2022).
7. Evropska komisija: Ekološki logotip, (2021). Medmrežje 6: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organic-logo_sl (5.7.2022).
8. Inštitut za kontrolo in certifikacijo UM,IKC: *Ekološka pridelava*. Medmrežje 7 : <https://www.ikc-um.si/ekolosko-kmetijstvo-pridelava/zascitni-znaki-ekolosko-kmetijstvo-pridelava> (23.4.2022).
9. Jagodič A. , Župančič M., Strgulec M., Korošec T., Gomzi M., Artenjak D., Žogan N.: *Izboljšamo ekološko kmetovanje*, (2019). Medmrežje 8: <https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/357-izboljsajmo-ekolosko-kmetovanje/file> (22.6.2022)
10. Javni pregledovalnik grafičnih podatkov, MKGP. Medmrežje 9 : https://rkq.gov.si/GERK/WebViewer/#map_x=500000&map_y=100000&map_sc=1828571&layers=null,highlight,DOF-client,DOF_datumi,REZI-250_16,REZI-25_16,REZI-5_16,GERK_SDO (19.7.2022).
11. Jeseničnik E., Magistrsko delo: *Potenciali za zelena delovna mesta v Koroški statistični regiji: primer ekološke turistične kmetije Lešnik* (2018). Medmrežje 10 : http://fvo.si/wp-content/uploads/2018/01/Eva-Jeseni%C4%8Dnik_Magistrsko-delo_V%C5%A0VO_2018.pdf (15.7.2022).
12. KGZS, Kmetijsko gospodarska zbornica (2020). Medmrežje 11: <https://www.kgzs.si/novica/je-ekoloskih-kmetij-vec-ali-manj-2020-03-02> (6.7.2022).

13. KGZS, Kmetijsko gospodarska zbornica Slovenije, *Usposabljanje kmetov za ukrep ekološko kmetovanje iz programa razvoja podeželja RS* (2021). Medmrežje 12: https://www.kgzs.si/uploads/dokumenti/javna_narocila/usposabljanje_ek_21_-_nadaljevalno_2.pdf (15.6. 2022).
14. KON-CERT, Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu, *Postopki certificiranja procesov ekološke pridelave in predelave na kmetijskem gospodarstvu* (2022). Medmrežje 13 : <http://www.koncert.si/datoteke/PRAVILAPOSTOPKI2022/PostopkicertificiranjaEko.pdf> (10.5.2022).
15. KON-CERT, Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu, *Pravila in postopki certificiranja* (2022). Medmrežje 14: <http://www.koncert.si/datoteke/PRAVILAPOSTOPKI2022/Pravilapostopkacertificiranja.pdf> (10.5.2022).
16. KON-CERT, *Kontrola in certificiranje*, (2021). Medmrežje 15 : <http://www.koncert.si/kako-do-certifikata-predelovalni-obraati-uvozniki-trgovci-proizvajalci-krme.html> (7.7.2022).
17. KON-CERT, *Zaščitni znaki*, (2021). Medmrežje 16 : <http://www.koncert.si/zascitni-znaki.html> (1.7.2022).
18. Kosi D., *Geografski vestnik, Sonaravno kmetijstvo v Sloveniji* (2004). Medmrežje 17: http://zgs.zrc-sazu.si/Portals/8/Geografski_vestnik/qv76-2-kosi.pdf (30.5.2022).
19. Kropivšek D., *Predpisi z področja ekološkega kmetijstva/ uvodna pojasnila, Ljubljana, Založba Gv*, (2012). (str. 23-24) (99-100) (5.6.2022).
20. Maribor 24, *Kmetovalci obetajo se novosti pri plačilih* (2020). Medmrežje 18 : <https://maribor24.si/slovenija/kmetovalci-obetajo-se-novosti-pri-neposrednih-placilih> (1.8.2022).
21. Ministrstvo za naravne vire in prostor, Direktorat za vode in investicije, Sektor za upravljanje voda, *Vodovarstvena območja*, (2021). Medmrežje 19: <https://www.gov.si teme/vodovarstvena-obmocja/> (15.8.2022).
22. Ministrstvo za naravne vire in prostor, Sektor za kmetijske trge in sektorske načrte, *Ekološka pridelava*, (2021).Medmrežje 20: <https://www.gov.si teme/ekoloska-pridelava/> (15.8.2022).
23. MKGP, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, *Poročila o stanju v kmetijstvu 2014*, (2014). Medmrežje 21: https://www.kis.si/f/docs/Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu_OEK/ZP-2014-splosnopriloge_koncno.pdf (15.5.2022).
24. MKGP, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; *Osnovno usposabljanje vključeno v ukrep ekološko kmetijstvo(2020)*. Medmrežje 22 : <https://www.monotro.si/wp-content/uploads/2020/03/utf-8Ekolos%CC%8Cko-kmetovanje2020-web1.pdf> (20.5.2022).
25. Organic Europe, (2019). Medmrežje 23 : <https://www.organic-europe.net/europe-statistics/europe-data-tables.html> (5.7.2022).
26. PIS, Prostorski informacijski sistem občin: *Občina Šoštanj*. Medmrežje 24 : <https://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=sostanj> (30.7.2022).

27. Podmenik D., Kerma S., *Izvirni znanstveni članek Izbrani vidiki ekološkega kmetijstva v Sloveniji s posebnim poudarkom na Slovenski Istri (2009)*. Medmrežje 25 : http://zdip.si/wp-content/uploads/2015/11/podmenik_20_1.pdf (5.7.2022).
28. Pravno- informacijski sistem, *Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Uradni list RS, št. 72/18 in 17/19.)*. Medmrežje 26: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13168#> (8.6.2022).
29. PRP 2007 -2013, Program razvoja podeželja RS za obdobje 2007–2013, (2013). Medmrežje 27: <https://www.sentjur.si/files/other/news/129/4851311%201.%20sprememba%20PRP%20RS.pdf> (5.7.2022).
30. RASR, Razvojna agencija Savinjske regije d.o.o.: *kmetijstvo*. Medmrežje 28: <http://www.rasr.si/si/regionalna-statistika/133> (1.8.2022).
31. RASR, Regionalni razvojni program Savinjske razvojne regije, za obdobje 2014-2020 (2020). Medmrežje 29 : <https://www.sentjur.si/files/other/news/129/484961%20RRP%20Savinjske%20regije%202014-2020.pdf> (20.7.2022).
32. Rode Janko in Jagodic Anton, *Kmetijsko gozdarska zbornica, Ljubljana (2019)*. Medmrežje 30: <https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/359-ekolosko-kmetijstvo-katere-zahteve-moramo-upostevati-da-lahko-pridelke-prodajamo-kot-ekoloske/file> (1.7.2022) .
33. SKP, *Opisi območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnosti*, (2014). Medmrežje 31: https://skp.si/wp-content/uploads/2016/08/Opisi_ OMD_5_dec_2014.pdf (5.7.2022)
34. Slabe. A., *Organic farming in Slovenia*, (2011). Medmrežje 32: https://www.organic-europe.net/fileadmin/documents/country_information/ARCHIVE/slovenia-2000-organic-europe.pdf (5.6.2022).
35. Statistični urad Republike Slovenije,(2021). Medmrežje 33: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9671> (19.6.2022).
36. Uradni list RS, št. 18/2003: *Uredba o kriterijih za določitev območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost*. Medmrežje 34 : [https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2003-01-0717?sop=2003-01-0717\(13.6.2022\)](https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2003-01-0717?sop=2003-01-0717(13.6.2022)) . (15.8.2022)
37. Uradni list RS, št. 24/2004: *Uredba o plačilih za ukrepe Programa razvoja podeželja 2004-2006 za leto 2004*. Medmrežje 35 : [https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-1010?sop=2004-01-1010\(1.7.2022\)](https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-1010?sop=2004-01-1010(1.7.2022)).

38. Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15 in 65/20): *Zakon o vodah*. Medmrežje 36:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1244#> (15.8.2022).
39. ZGS, *Zavod za gozdove: Gozdnatost in pestrost*. Medmrežje 37:
http://www.zgs.si/gozdovi/slovenije/o_gozdovih_slovenije/gozdnatost_in_pestrost/index.html (10.12.2022).

9. PRILOGA 1

Priloga 1: Vprašalnik za intervju za lastnika Ekološke kmetije Urlep.

1. SKLOP: Demografija na kmetiji

1. Koliko ljudi živi na vaši kmetiji?
2. Koliko so stari?
3. Kaj so po izobrazbi?
4. Kje ste zaposleni?

2. SKLOP: Kmetija Urlep

5. Kje leži vaša kmetija?
6. Kolikšna je velikost/ površina vaše kmetije?
7. Kolikšna je površina travnikov, gozda?
8. V kakšnih pogojih leži vaša kmetija?
9. Od kdaj obstaja vaša kmetija?
10. Imate kakšne posebnosti na kmetiji? Spomenike?
11. Kakšna je pri vas samooskrba?
12. Ali je vaša kmetija sodelovala na kakšnih kmetijskih razpisih?

3. SKLOP: Ekološko kmetijstvo

13. Zakaj ste se odločili za ekološko kmetovanje?
14. Katere ekološke proizvode predelujete? Ali jih prodajate sami na kmetiji?
15. Kakšne certifikate imate? Kdaj ste pridobili prvega?
16. Kakšne pogoje morate upoštevati za ekološki certifikat?
17. Kakšno je bilo obdobje preusmeritve iz konvencionalne kmetije v ekološko?
18. Na podlagi česa ste si izbrali kontrolno organizacijo?
19. Kako potekajo kontrole na vaši kmetiji, kaj vse pregledajo, kolikokrat letno?
20. Kakšne vrste evidenc je potrebno voditi na kmetiji? Kdo jih vodi? Je potrebno znanje za vodenje?
21. Ali dobivate subvencije, kakšne pogoje morate izpolnjevati?
22. Katere so slabosti na vaši kmetiji?
23. Ali imate svoje izdelke podpisane pod kakšno blagovno znamko, npr. BIODAR, EKODAR?
24. Kakšna semena morate kupovati?

4. SKLOP: Govedoreja

25. Koliko glav govedi imate? Katere pasme?
26. Kje dobite živali, kupite ali iz svoje kmetije?
27. Imate prilagojen hlev za ekološko pridelavo?
28. Kakšno rejo imate na kmetiji?
29. Kakšno krmo hranite živali? Dokup ali svoja krma?
30. Ali živali dobivajo kakšne vitamine, minerale?
31. Koliko živali/bikov oddate na leto?
32. Kako zdravite živali proti boleznim in zajedavcem?

5. SKLOP: Gnojenje

- 33. S čim gnojite na vaši kmetiji?
- 34. Kdaj lahko gnojite?

6. SKLOP: Območja z omejeno dejavnostjo

- 35. Ali spadate pod območje z omejeno dejavnostjo in kaj to pomeni za vas?
- 36. Kakšen je naklon vaše kmetije ter na kakšni nadmorski višini leži?
- 37. Ali vas naklon kmetije ovira pri delu? In če, kje najbolj?
- 38. Ali imate prilagojeno mehanizacijo za vašo kmetijo?
- 39. Ali vas nadmorska višina ovira pri kmetovanju?